

Document	Archeologische Quickscan
Plangebied	Zandwerven 9, Spanbroek, gemeente Opmeer
Adviesnummer	20152
Opsteller(s)	A.S. de Groot (archeoloog) & S. Gerritsen (senior archeoloog)
Datum	15-06-2020

Advies	<u>Optie 1: Bij bodemroering kleiner dan 500 m²:</u> Vrijgeven. Monitoring graafwerkzaamheden. (kosteloos)
	<u>Optie 2: Bij bodemroering groter dan 500 m²:</u> Aanleveren plannen.
Vervolgtraject	Handhaven dubbelbestemming binnen nieuwe plangrens. <u>Optie 1</u> Voor de monitoring is van belang dat Archeologie West-Friesland minstens een week van tevoren wordt geïnformeerd over de start van de werkzaamheden (archeologie@hoorn.nl / 06-11648953). Graag ontvangen wij de contactgegevens van de veroorzaker, zodat contact kan worden onderhouden over de voortgang. <u>Optie 2</u> Bodemroerende plannen kunnen worden aangeleverd via archeologie@hoorn.nl.

Archeologische Quickscan

1. Inleiding

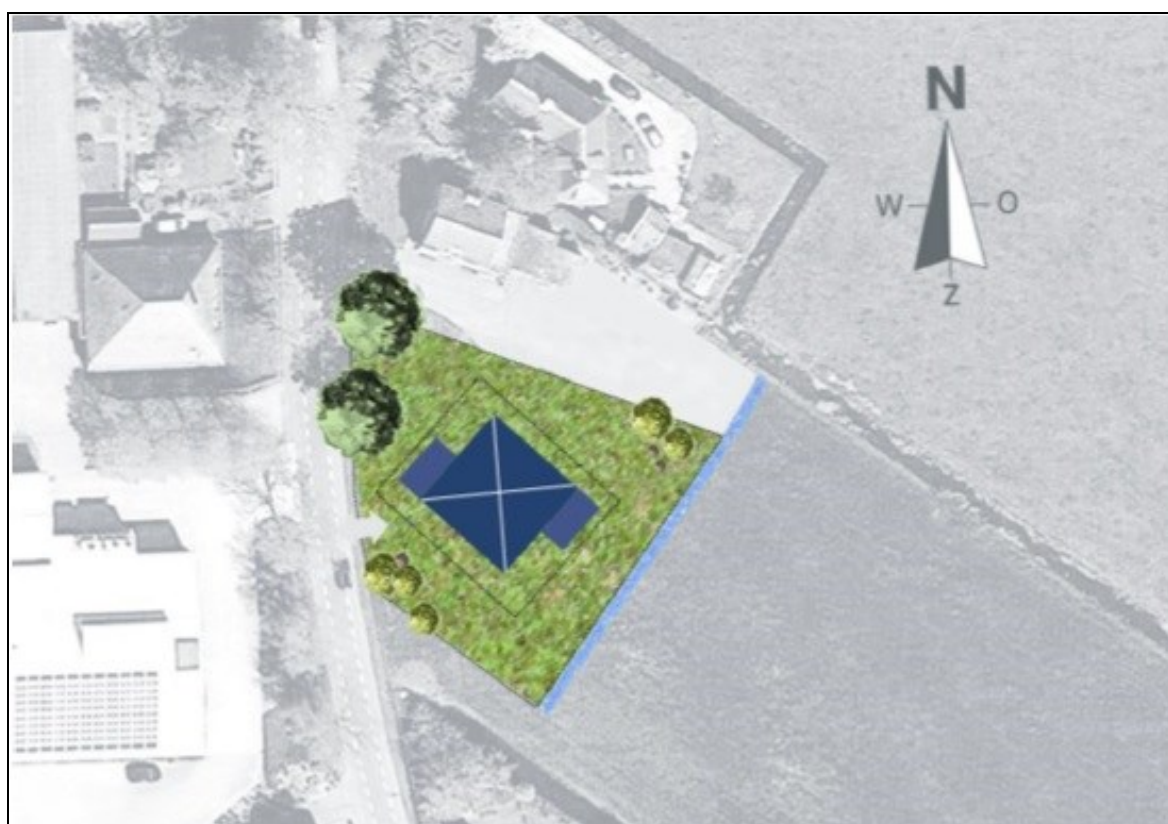
Op verzoek van Oly Advies (contactpersoon: mevr. P. Laan) is gekeken naar het aspect archeologie met betrekking tot de geplande sloop en nieuwbouw op het perceel Zandwerven 9 in Spanbroek, gemeente Opmeer (afb. 1).

Op het perceel staan momenteel een bedrijfswoning, twee langgerekte schuren en een kleinere kapschuur. De schuren zullen worden gesloopt. Ten zuiden van de bestaande bedrijfswoning zal vervolgens een nieuwe stolpboerderij worden gebouwd. Het stedenbouwkundig plan is reeds goedgekeurd door de gemeente.¹ De exacte vorm, omvang en oriëntatie van de nieuwe stolp en eventuele bijgebouwen zijn nog niet bekend (afb. 2). Wel is reeds een concept verbeelding opgesteld waarin een bouwvlak is aangegeven (afb. 3). In onderhavig adviesdocument is de plangrens uit de concept verbeelding overgenomen als plangebied. De hoofdmassa (stolp) komt binnen het bouwvlak. Het bouwvlak op de concept-verbeelding heeft een oppervlakte van ca. 500 m². Voor de nieuwbouw zijn nog geen funderingsplannen beschikbaar.

¹ Munster 2020.

Afbeelding 1. De ligging van het plangebied Zandwerven 9 op een luchtfoto (bron: PDOK). In rood staat de plangrens aangegeven en in zwart het beoogde bouwvlak.

Afbeelding 2. Eén van de variantuitwerkingen uit het stedenbouwkundig plan.

Afbeelding 3. Concept verbeelding Zandwerven 9.

2. Bestemmingsplan en Beleidskaart archeologie

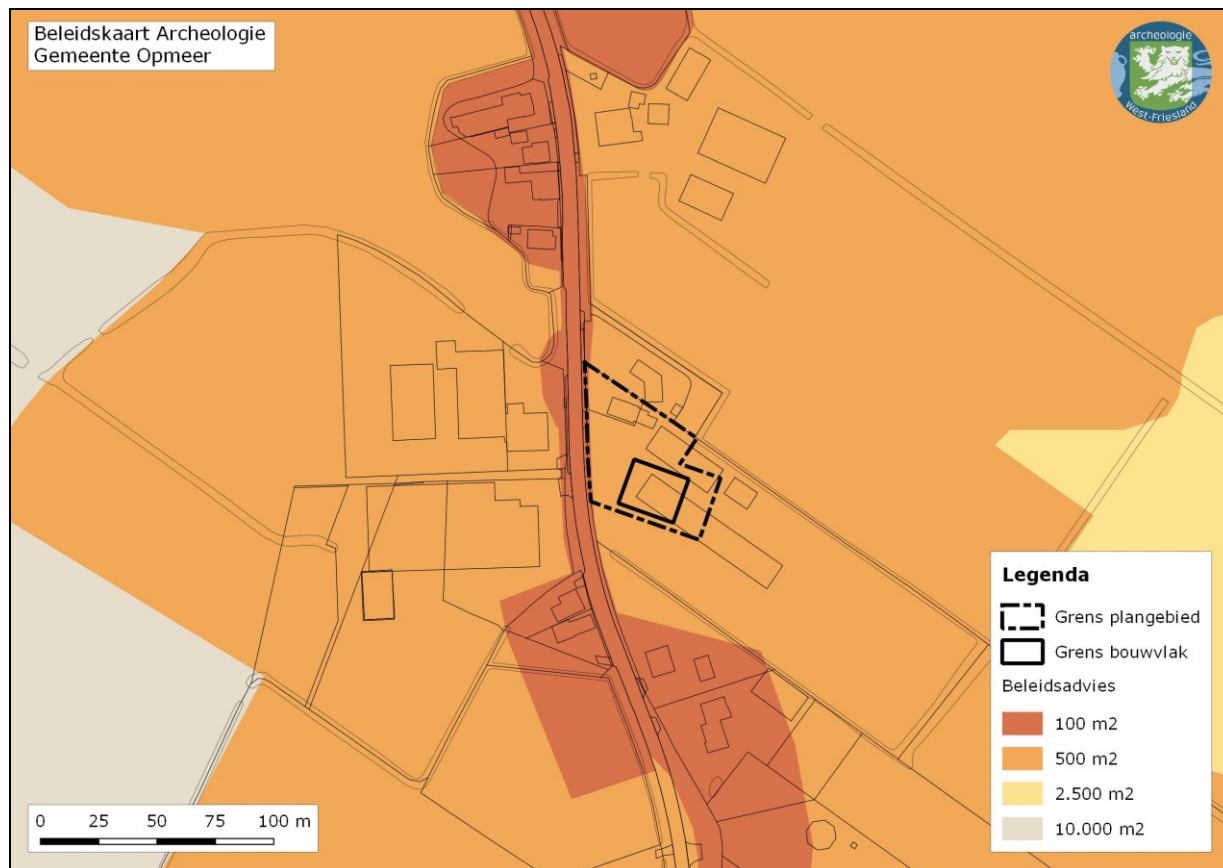
Het plangebied valt binnen het bestemmingsplan Landelijk Gebied Opmeer 2014 (vastgesteld 20-09-2014).² Middels dit bestemmingsplan geldt voor het plangebied een dubbelbestemming Waarde – Archeologie 3. Dit betekent dat rekening dient te worden gehouden met het aspect archeologie bij plannen groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm onder maaiveld. Daarnaast heeft het westelijk deel van het perceel een dubbelbestemming Waarde-Aardkundig. Deze dubbelbestemming heeft als doel het aardkundig waardevolle reliëf en de geologische waardevolle opbouw van de bodem te beschermen.

In 2010 is door de gemeenteraad van Opmeer de Erfgoedverordening de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart vastgesteld. Deze archeologische kaart is in 2008 vervaardigd door de Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland. De beleidsadvieskaart is in 2012 op details gewijzigd. Dit betrof de begrenzing van Rijks- en Provinciaal Monumenten, en het vrijgeven van reeds opgegraven terreinen.

De tien jaar oude beleidskaart die als basis voor voorgaande bestemmingsplannen heeft gediend, was aan vernieuwing toe. Op basis van de huidige kennis is in 2018 een meer toegespitste beleidskaart opgesteld, waarin de meest recente gegevens zijn verwerkt. Deze nieuwe beleidskaart dient als leidraad voor nieuwe bestemmingsplannen te worden gehanteerd. Op de beleidskaart is aangegeven waar de bekende archeologische waarden zich bevinden en welke archeologische verwachtingen er zijn. De waarden en verwachtingen zijn gecombineerd met een beleidsadvies per zone. Voor de beleidskaart zijn onder andere bodemkaarten gebruikt om de archeologische verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie nader te specificeren. De waarde en begrenzing van

² NL.IMRO.0432.BPLG-VA02.

de historische dorpslinten is nader gespecificeerd aan de hand van onder andere verschillende historische kaarten. Volgens de beleidskaart ligt het plangebied in een zone waar mogelijk sporen uit het Laat Neolithicum aanwezig zijn. Hier is een vrijstellingsgrens van 500 m² aan verbonden (afb. 4). Indien de nieuwbouw inderdaad binnen het concept bouwvlak wordt gerealiseerd, zal de vrijstellingsgrens van 500 m² hoogstwaarschijnlijk niet worden overschreden.

Afbeelding 4. De ligging van het plangebied op de beleidskaart archeologie van de gemeente Opmeer.

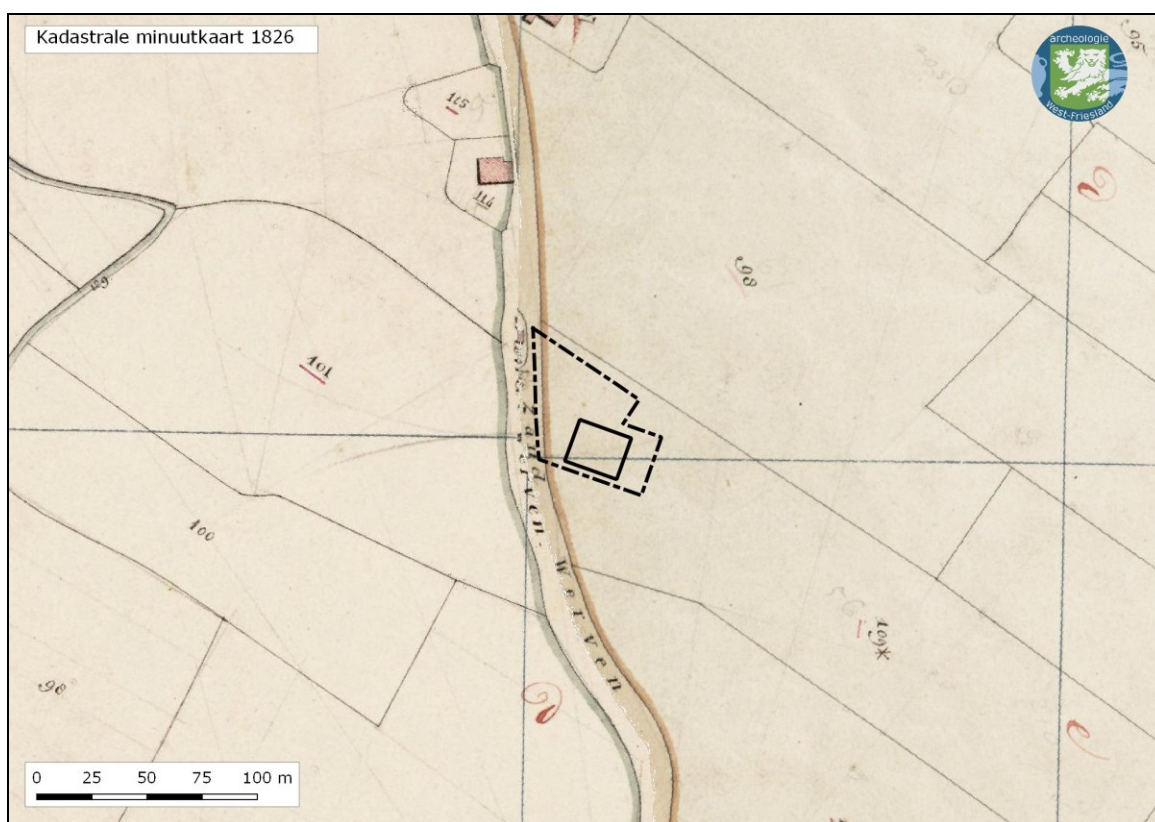
3. Cultuurhistorische achtergrond

Zandwerven is een binnenwaterkerende kade van hoge historisch-geografische waarde (CHW code WFR169G). De bijbehorende lineaire nederzetting is tevens van hoge historisch-geografische waarde (CHW code WFR445G). Er is een grote samenhang met de omliggende regelmatige verkaveling (CHW code WFR324G). Deze strokenverkaveling is zeer kenmerkend voor delen van West-Friesland. De samenhang met de bewonings- en ontginningsas, en afwateringskanalen en de dijken is waardevol. Ook zijn nog een aantal binnendijken en achterkaden aanwezig, waardoor de verschillende oorspronkelijke ontginningsblokken nog herkenbaar zijn. Dergelijke grote oppervlakten van opstreckende ontginningen komen in Noord-Holland niet veel voor.

Voor het bepalen van de aanwezigheid van bewoningsresten uit de Nieuwe Tijd kan gebruik worden gemaakt van historisch kaartmateriaal. Op geen van de geraadpleegde historische kaarten is bebouwing zichtbaar binnen het plangebied (afb. 5 en 6).

Afbeelding 5. De ligging van het plangebied (zwarte cirkel, bij benadering) op de historische kaart van Johannes Dou uit 1651-1654 (collectie Westfries Archief).

Afbeelding 6. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de kadastrale minuutkaart uit 1826 (bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl).

4. Archeologische en geologische bronnen

Het plangebied bevindt zich binnen een terrein van archeologische waarde (AMK monumentnummer 5861, CHW code WFR141A). Dit betreft een terrein dat zicht uitstrekt over een groot deel van de strandwal van Zandwerven. In principe kunnen hier overal in de ondergrond sporen van bewoning uit het Laat-Neolithicum aanwezig zijn.

Nabij het plangebied bevinden zich op de AMK tevens een aantal terreinen van hoge archeologische waarde (AMK monumentnummers 5848, 5850 en 5851) en zeer hoge archeologische waarde (AMK monumentnummer 1425). Het laatstgenoemde terrein is een archeologisch rijksmonument. In de ondergrond van deze deels onderzochte terreinen bevinden zich overblijfselen van nederzettingen uit het Laat-Neolithicum.

Rondom Zandwerven zijn in het verleden een aantal archeologische opgravingen uitgevoerd waarbij nederzettingen uit het Laat-Neolithicum zijn aangetroffen. Deze bevonden zich met name ten oosten van de weg Zandwerven. De bewoning wordt gerekend tot de Vlaardingencultuur en de Enkelgrafcultuur. De diverse bewoningslagen worden gescheiden door dunne laagjes duinzand (afb. 7).³

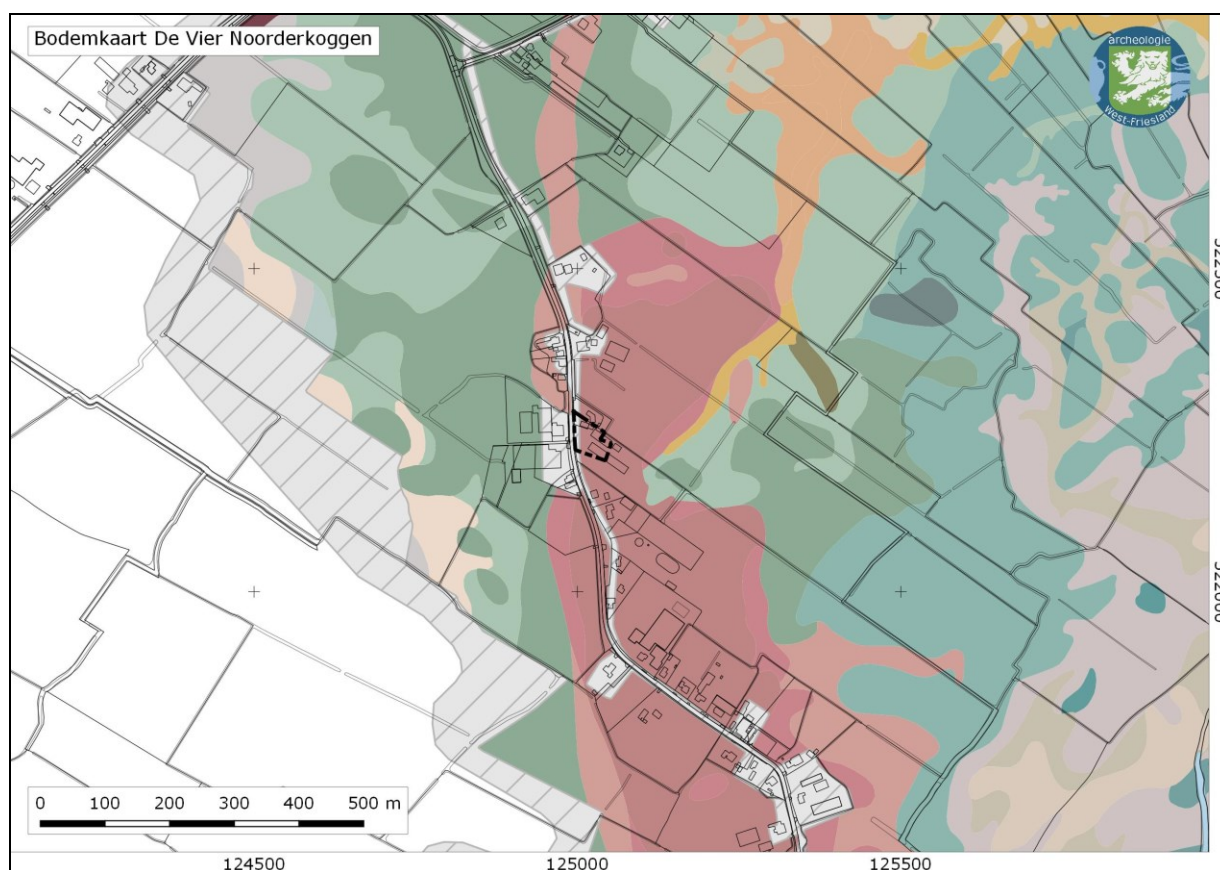

Afbeelding 7. Impressie van de opgraving die in 1929 is uitgevoerd bij Zandwerven. De lichte lagen komen overeen met de (duin-) zandlaagjes, de zwarte lagen zijn de bewoningslagen

³o.a. Butter 1935; Van Regteren Altena & Bakker 1961; Van Iterson Scholten 1988; Van Heeringen & Theunissen 2001, Molenaar 2009.

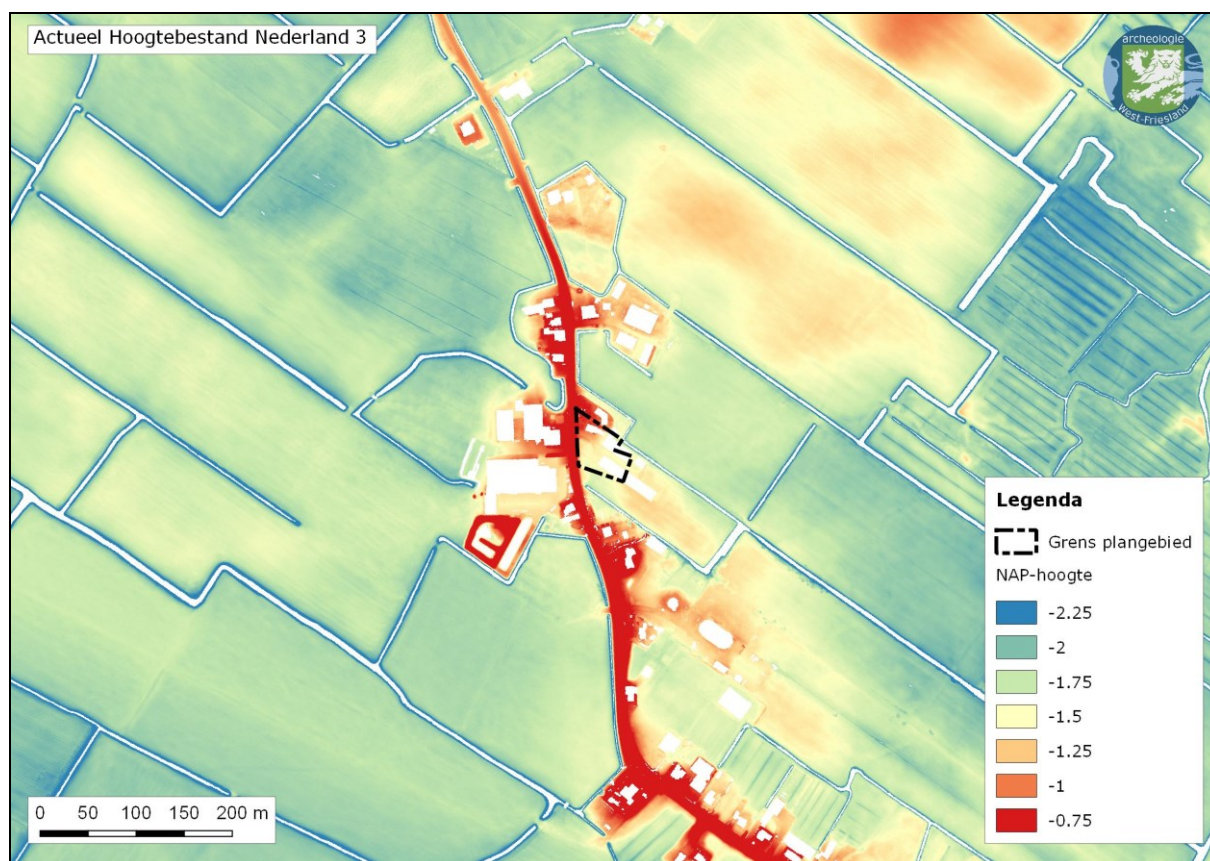
In het landelijke registratiesysteem Archis staan nabij het plangebied verder een aantal losse vondsten aangegeven. Dit betreffen met name scherven uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd (Archisnummer 2078114100).

Aan de hand van bodemkaarten kan inzicht worden verkregen in de verwachting voor vindplaatsen uit de prehistorie. Op de vereenvoudigde bodemkaart van De Vier Noorderkoggen valt het plangebied samen met strandwalgronden bestaande uit matig grof zand met eventueel beneden 80 cm lutumrijk materiaal (code MZ, rozerood op afb. 8). Deze gronden houden verband met de prehistorische strandwal van Zandwerven. Deze hooggelegen zone was in het Neolithicum goed bewoonbaar. Later raakte de strandwal overgroeid met veen. Op de oorspronkelijke bodemkaart zijn ter hoogte van het plangebied 'scepjes' ingetekend (niet zichtbaar op afb. 8). Dit geeft aan dat de strandwal hier in de omgeving (mogelijk) is afgegraven.

Afbeelding 8. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op de bodemkaart van De Vier Noorderkoggen (bron: Du Burck & Dekker 1975).

Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) zijn langs de dorpslinten in West-Friesland vaak terpachtige constructies zichtbaar, die in verband kunnen worden gebracht met middeleeuwse bewoning. Ter hoogte van de bestaande bewoning is een verhoging waar te nemen op het AHN (afb. 9). Het nieuwe bouwvlak ligt lager en wijst niet op de aanwezigheid van een terp. Op het AHN is tevens zichtbaar dat een groot deel van de oorspronkelijke strandwal (met duin) van Zandwerven in het verleden is afgegraven.

Afbeelding 9. De ligging van het plangebied (zwarte stippellijn) op het Actueel Hoogtebestand Nederland 3 (bron: ahn.nl).

5. Conclusie

Het staat in de planning om een aantal schuren te slopen op het perceel Zandwerven 9 en hier vervolgens een nieuwe stolpboerderij te bouwen. Binnen het plangebied geldt volgens het bestemmingsplan en de beleidskaart archeologie een vrijstellingsgrens van 500 m². Het beoogde bouwvlak heeft een oppervlakte van ca. 500 m². Het hoofdvolume komt binnen dit bouwvlak. De nieuwbouw zal de vrijstellingsgrens dus hoogstwaarschijnlijk niet overschrijden.

Op de strandwal van Zandwerven geldt een hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum. De strandwal van Zandwerven is op een aantal plaatsen afgegraven. Mogelijk is dit ook binnen het plangebied gebeurd, maar dit is niet zeker. Indien hier inderdaad is afgegraven/geëgaliseerd zijn mogelijk alleen de dieper gelegen niveaus nog aanwezig. Ook de bouw van de te slopen schuren hebben de ondergrond binnen het plangebied mogelijk enigszins verstoord. De verwachting voor vindplaatsen uit de Bronstijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd is laag.

6. Advies

Allereerst wordt geadviseerd om de dubbelbestemming Waarde – Archeologie 3 te handhaven. Op de verbeelding dient de dubbelbestemming dus te worden toegevoegd binnen de nieuwe plangrens.

Het advies is verder tweeledig:

Optie 1

Indien de bodemroerende plannen inderdaad een oppervlakte kleiner dan 500 m² beslaan, is nader archeologisch onderzoek in het kader van de Archeologische Monumentenzorg niet noodzakelijk. Archeologie West-Friesland adviseert in dat geval de voorgenomen ingrepen vrij te geven met betrekking tot het aspect archeologie.

Ten behoeve van het doen van waarnemingen dient wel in de omgevingsvergunning te worden opgenomen dat Archeologie West-Friesland toekomstige graafwerkzaamheden wil **monitoren**. Voor het monitoren van de graafwerkzaamheden worden geen kosten in rekening gebracht en dit zal niet tot noemenswaardige vertragingen leiden. Vondstmateriaal dat bij het uitvoeren van het werk wordt aangetroffen is (conform de Erfgoedwet, § 5.4, artikel 5.10) eigendom van de Provincie Noord-Holland en zal door Archeologie West-Friesland worden aangeleverd aan het Provinciaal depot voor archeologie van Noord-Holland te Castricum.

Het is van belang dat Archeologie West-Friesland **minstens een week van tevoren** wordt geïnformeerd over de start van de werkzaamheden (archeologie@hoorn.nl / 06-11648953). Graag ontvangen wij de contactgegevens van de veroorzaker, zodat contact kan worden onderhouden over de voortgang.

Optie 2

Indien de bodemroerende plannen toch een oppervlakte groter dan 500 m² beslaan, is mogelijk nader archeologisch onderzoek vereist. In dat geval verzoekt Archeologie West-Friesland om de definitieve bouwplannen aan te leveren zodra deze beschikbaar zijn (archeologie@hoorn.nl). Het gaat hier om de totale bodemroering. Eventuele aanbouwen, bijgebouwen en bijvoorbeeld sleuven voor kabels en leidingen horen daar ook bij. Na aanlevering van de bodemroerende plannen kan een nieuwe versie van de quickscan worden opgesteld. Gezien de mogelijkheid dat de bodem van het terrein is vergraven of verstoord, is het wellicht noodzakelijk een veldtoets uit te voeren om de intactheid van de bodem te bepalen en de archeologische verwachting te controleren. Op basis van de veldtoets kan een definitief advies worden afgegeven.

7. Bronnen

AHN3 (www.ahn.nl)

Archis 3.0

Burck, P. du & L.W. Dekker, 1975. De bodemgesteldheid van de Vier Noorder Koggen. *Stibokarapport 972*, Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Butter, J. 1935. Zandwerven. *West-Frieslands Oud en Nieuw 9*, p. 66-70.

Gemeente Opmeer, 2012. Beleidskaart Archeologie (vastgesteld door de gemeenteraad in 2012).

Heeringen, R.M. & E.M. Theunissen (red.), 2001. Kwaliteitsbepalend onderzoek ten behoeve van duurzaam behoud van neolithische terreinen in West-Friesland en de Kop van Noord-Holland. *Nederlandse Archeologische Rapporten (NAR) 21*. Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Iterson Scholten, F.R. van, 1988. Inventory and protection of the archaeological monument of Zandwerven. *Helinium 28*, Instituut voor Pre- en Protohistorie, Leiden, p. 232-243.

Molenaar, S., 2009. Actualisatie Archeologische Monumentenkaart (AMK) provincie Noord-Holland. Aanvullend bureau- en inventariserend veldonderzoek op terreinen van Archeologische Betekenis. *RAAP-Rapport 1837*, RAAP Archeologisch Adviesbureau BV, Weesp.

Munster, M. van, 2020. *Beeldkwaliteitsplan Zandwerven 9 te Spanbroek*. Best M ingenieursbureau

Regteren Altena, J.F. van, 1958. Nieuwe opgravingen van de neolithische nederzetting te Zandwerven, gem. Spanbroek. *West-Frieslands Oud en Nieuw 25*, p. 144-159.

Leeuwen, J. van & C.M. Soonius, 2018. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Opmeer 2018. *West-Friese Archeologische Notities (WAN) 36*. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Westfries Archief

8. Geldigheid

Indien de (bodemroerende) plannen voor dit project worden gewijzigd na advisering, dan dienen de nieuwe plannen te worden voorgelegd aan Archeologie West-Friesland, zodat deze opnieuw kunnen worden beoordeeld. Het voorgaande advies vervalt daarmee.

Deze archeologische quickscan heeft een geldigheid van **2 jaar**. Na verloop van deze periode wordt het advies ongeldig en dient bij ontwikkelingen een nieuw archeologisch advies te worden aangevraagd. Dit geldt ook voor ongewijzigde bouwplannen.

Bovenstaand archeologisch advies is daarmee geldig tot:

15-07-2022